

Carola Dahmen: 'Waarom zouden we God alleen maar met ons hoofd kunnen geloven?'

INTERVIEW

Tjerk de Reus

Carola Dahmen, predikant in Boornbergum-Kortehemmen, is zeer begaan met klimaat en milieu. De natuur gaat kapot, dier- en plantensoorten sterven uit. Arme mensen elders op de wereld merken dat als eersten. Dat alles raakt haar. Maandag hoopt ze te promoveren op een studie met de uitdagende titel *En zie, het was niet goed meer*.

De klimaatcrisis, duurzaamheid en milieu – het zijn prikkelende thema's waar mensen heel verschillend over kunnen denken. Wie over de stikstofuitstoot begint op een gezellig verjaardagsfeest, kan opeens de stemming zien dalen. Toch zijn dialoog en gesprek broodnodig. Althans, dat is de overtuiging die spreekt uit het boek dat Carola Dahmen heeft geschreven en dat zij maandag verdedigt aan de Protestantse Theologische Universiteit te Utrecht.

In dit proefschrift brengt zij stemmen van uiteenlopende theologen ten gehore, met als doel om zinvolle inzichten te vinden over God en de schepping, de mens en de natuur.

Carola Dahmen (1985), predikant in Boornbergum-Kortehemmen, heeft niet alleen de natuur bestudeerd als thema in de theologie. Ze is ook echt een natuurmens. „Ik ben in een grote stad opgegroeid, tussen huizen. Ik heb altijd wel iets met milieu en natuur gehad. Wandelen in de bossen of kijken naar de weidsheid van de zee vind ik prachtig. Ik heb geen andere vakantie nodig dan fietsen door Fryslân.”

Pas de laatste jaren zoekt ze bewust ook lichamelijk het contact met de natuur op. „Met mijn handen in de

aarde van de moestuin woelen. Op blote voeten door de tuin. Dan komt een rust over mij en ja, die ervaring zou ik ook met God willen verbinden. De huid is het grootste zintuig dat wij hebben, waarom zouden we God alleen maar met ons hoofd kunnen geloven? De theologie, vooral de ecofeministische theologie, waarin veel aandacht voor de natuur is, heeft mij nieuwe openheid en gevoel gegeven voor de natuur, ook om de natuur lichamelijk te ervaren.”

Sociaal onrecht

Voordat we de diepte ingaan van haar theologische onderzoek, eerst even een heel praktische vraag. De milieuproblematiek en de ecologische crisis, daarvan weten we allemaal wel wat af. Wat zou Carola Dahmen ons, of misschien in de eerste plaats haar gemeenteleden, mee willen geven? Op basis van wat zij de afgelopen jaren allemaal gelezen en bedacht heeft over God, de schepping en de mens?

„De klimaatcrisis, die ons allemaal raakt, is een veelomvattende crisis. Het is niet alleen een kwestie van de natuur die schade oploopt. De natuur is dus geen 'ding' op zichzelf. Met onze omgang met de natuur hangt ook veel sociaal onrecht samen. De eersten die lijden onder de opwarming van de aarde zijn arme

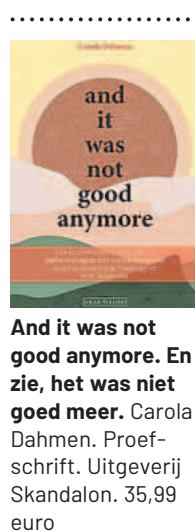
bevolkingsgroepen in ander werelddelen. Milieu en klimaat staan dus in verband met recht en gerechtigheid, voor mensen wereldwijd. Het gaat erom, dat we leren goed om te gaan met de aarde, en dus ook met elkaar. Dat vraagt inzet van mij, van iedereen.”

Tegelijk, zegt Dahmen, is ontspanning nodig. „Ja, dat wil ik nu meteen ook noemen. Ontspanning. Wij leven ook op aarde om van de aarde te genieten. Van het mooie en het goede. Het is goed om te zien en te ervaren hoe mooi de natuur is.”

Genieten dus, dat mag – maar lukt dat nog wel als we depressief worden van de nieuwsberichten over het klimaat? Anders gezegd, uit welke bronnen kun je putten, om toch ook ontspanning te vinden? „Dat heeft iets te maken met geloof en vertrouwen”, zegt Dahmen. „Ik ben soms zelf ook wanhopig als ik de kranten lees. Maar er zijn ook momenten, als je zingt of bidt, dat het besef over je komt dat uiteindelijk alles in Gods hand is. Je leeft van genade. Zonder dat je daarmee zegt: God lost het allemaal wel op.”

Bedreiging van het leven

De achtergrond van Dahmens onderzoek is de bedreiging van het leven op aarde. Haar vraag, tegen deze

achtergrond, luidt: hoe kunnen we zinvol spreken over God en de schepping? Anders gezegd, hoe moeten we denken over de relatie van God tot de schepping? De boektitel die zij koos, hangt hiermee samen: *En zie, het was niet goed meer*.

Het is een nogal confronterend titel. „Deze titel is stevig, ja. Het is het spiegelbeeld van wat je leest in Genesis, als God de schepping voltooid heeft: 'En zie, het was zeer goed.' Maar die pijnlijke vaststelling dat de dingen niet goed zijn, kom je ook tegen in de Bijbel. Bijvoorbeeld bij de profeet Jeremia. Die stelt dat de chaos weer terug is, de oerchaos uit Genesis 1 vers 2. De goede orde die God schept en voor ogen heeft, is door de mens verstoord. Dat is de harde boodschap van Jeremia. Het is een soort omgekeerd scheppingsverhaal, als een profetische stem. En profetie kan natuurlijk heel confronterend zijn. Dat móet ook, om mensen wakker te schudden. Niet dat je niets zou kunnen zeggen over hoop of over perspectief, maar het accent ligt nu daar, bij de confrontatie. En niet zonder goede reden.”

Op zoek naar inzicht, om te kunnen

spreken over God en de schepping, gaat Dahmen te rade bij het zogenoemde ecofeminisme. Dat is een richting in de theologie – sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw – waarin de vrouwelijke stem, die vaak niet gehoord is in de theologie, wél serieus genomen wordt. En daar voegt zich bezorgdheid bij over de ecologie, over het bedreigde leven op onze planeet. Twee vertegenwoordigers van het ecofeminisme brengt Dahmen in beeld : Sallie McFague en Catherine Keller.

„Ik denk dat je veel kunt leren van het ecofeminisme. De gangbare, Westerse theologie laat veelal de ‘mannelijke blik’ zien. Dit betekent dat de natuur min of meer een ‘ding’ is, iets wat wij kunnen beheersen en inzetten voor ons eigen welzijn. Daar hangt een hele geschiedenis aan vast van kolonialisme, uitbuiting en de dominantie van door de Westerse man. Al die dingen hangen samen.”

Het ecofeminisme, legt Dahmen uit, zet juist een sterk accent op onze verbondenheid met alles wat leeft. En het vraagt aandacht voor ons ‘belichaamde bestaan’. „Mensen staan niet zozeer tegenóver de na-

tuur, maar maken er deel van uit. Dit geeft een andere blik op de schepping. Sallie McFague noemt de schepping Gods lichaam. God ontmoeten we niet zozeer in theologische overtuigingen, in een rationele sfeer, maar eerder in de ervaring mens te zijn in deze schepping, met anderen, en zó zijn we verbonden met God.”

Geen revolutie

Tegelijk is er duidelijke aarzeling bij Dahmen als het gaat om de ecofeministische theologie. Op zeker moment brengt zij de Nederlandse theoloog K.H. Miskotte ter sprake, van wie bekend is dat hij veel van de natuur hield, maar er toch ook beducht voor was om God en de natuur min of meer samen te laten vallen.

Dahmen: „De bijdrage van de ecofeministische theologie vind ik heel belangrijk, dat wil ik onderstrepen. Het roer moet om, in heel veel opzichten. Sallie McFague vraagt ergens: hoe vreemd is het eigenlijk dat het christendom bij uitstek de religie van het lichaam is, terwijl er in de kerkleer juist een anti-sentiment is gegroeid bij het lichaam. Het zou in het geloof vooral moeten gaan om de

Carola Dahmen in de natuur nabij Boornbergum. „Hier ben ik heel vaak om even uit te waaien en op adem te komen.” Foto: Jilmer Postma

ontmoeting van God en mens. Maar dan staat de mens in het centrum, op een manier die schade oplevert. Dat is niet goed. De theologie moet hier echt een wissel omzetten.”

Geen revolutie

Maar Dahmen wil geen complete revolutie afkondigen. Ze wil, zoals ze zegt, vanuit de traditie blijven denken, terwijl ze ook de ecofeministische kritiek volledig serieus wil nemen. „De schepping heeft een diepe schoonheid en daarin kun je iets van God zien. Maar als je alleen dit benadrukt, loop je voorbij aan het kwaad, aan de duistere kanten van het aardse bestaan en ook aan de gebrokenheid. Precies op dit punt wil ik luisteren naar de theoloog Miskotte, die benadrukt dat God niet samenvalt met de schepping, maar zich van de schepping onderscheidt, hoewel God zeker ook ‘nabij’ is. Maar eerst geldt: God is God. De schepping is niet God en ook wij niet. Dit onderscheid heb je nodig om ook profetisch te kunnen spreken. Waar ‘gebeurt God’, om zo te zeggen? Niet zomaar overal. Wat is heil en wat niet?”

Bij Miskotte hoorde Dahmen een

krachtig ‘nee’ tegen de natuurverheerlijking van het nationaalsocialisme. Daarmee is Miskotte heel bekend geworden, hij schrijft daarover in zijn boek *Edda en Thora* (1939). De natuurliefde in het Duitsland van de jaren dertig was verbonden met de verheerlijking van ‘eigen land, eigen volk’, kortom: bloed en bodem. Ondanks zijn scherpe kritiek daarop was Miskotte een groot liefhebber van de natuur. Dahmen vraagt daar aandacht voor, op basis van de dagboeken die Miskotte als student al bijhield.

Wat voor mens zien we voor ons, als we die jonge Miskotte zie wandelen door de bossen bij Hattem, waar hij een deel van zijn jeugd doorbracht? „Ik stel me hem voor als iemand die eenzaam door de bossen wandelt, en zich helemaal laat meenemen door de bomen, het struikgewas, de stille sfeer, misschien een langslappend hert. Hij ondergaat dit als een betoverende ervaring. Een scheppingservaring.”

Miskotte voelde zich diep verbonden met die omvattende natuur bij zo’n wandeling, stelt Dahmen. „Hij proefde daarin de aanwezigheid van God. De natuur viel niet samen met God, maar Miskotte voelde wel een heel sterke nabijheid. God zingt met de schepping mee, schrijft hij ergens. Hij beleefde in de natuur een ‘heilige tegenwoordigheid’ van de Eeuwige.”

Vleeswording en kenosis

Maar hoe kunnen we dan zinvol spreken over God en de schepping, over aarde, mens en natuur in het licht van de Schepper? Dahmen komt uit bij twee kernwoorden uit Bijbel en geloofstraditie. Het eerste woord is ‘vleeswording’ ofwel incarnatie. Dat wil zeggen: God werd in Jezus mens, lichaam, materie, deel van de schepping. En die beweging van God naar de schepping kun je ook aanduiden met het woord ‘kenosis’ – dat is het tweede kernwoord. Kenosis is Grieks, het komt voor in een van de brieven van Paulus. Het betekent zoiets als ‘overgave’, maar dan ook hélemaal. Jezelf geven, zonder een grammetje achter te houden.

Dahmen: „God geeft zichzelf, aan mensen en aan de schepping. Paulus stelt dat de Heer een knecht werd, een dienaar. Dan zijn dus de rollen omgedraaid, op een manier die kritisch is naar hoe wij de zaken regelen. Niet het heersen en beheersen zijn de doelen, maar dienen: de overgave aan elkaar, het delen. Dat kunnen ook wij doen, het kan ons leven richting geven, we worden daartoe opgeroepen.”

Maar een oproep tot actie alleen is te weinig, vindt Dahmen. „Jezus Christus gaf zichzelf, dat is de reddende beweging die aan onze keuzes voorafgaat. Miskotte zegt ergens, ‘wij dansen op stevige grond’. Die grond is God zelf, zijn trouw aan mens en schepping. Ons wordt gevraagd betrokken te zijn bij het welzijn van de schepping, bij het welzijn van mens, plant en dier. Maar is er een beweging van God die aan ons voorafgaat. Wij sluiten, met onze inzet, aan op wat God reddend doet in deze wereld. Daarin zit iets van ontspanning, maar ook de energie om het roer om te zetten, om te onderscheiden tussen heil en onheil.”